

PORUKE IZBORNE VOLJE Vol. 2:

**(NE)OSTVARENOST REZULTATA VLASTI
NAKON 2020. GODINE**

ANALIZA REZULTATA POLITIČKOG JAVNOG MNJENJA CRNE GORE

Izdavač:

Centar za demokratiju i ljudska prava – CEDEM

(www.cedem.me)

Za izdavača:

Milena Bešić

Autor:

Marko Pejović

Metodolog:

Prof. dr Miloš Bešić

Analiza je dio projekta “Vox Populi – It concerns all of us”, koji je podržan od strane Ministarstva spoljnih poslova i međunarodne saradnje Italije u okviru poziva “Bando Balcani 2022”. Nalazi i stavovi iznešeni u ovoj analizi predstavljaju isključivo odgovornost izdavača i autora.

SADRŽAJ

PREGLED GRAFIKONA	4
KLJUČNI NALAZI.....	5
UVOD.....	8
DRUŠTVENO-POLITIČKI AMBIJENT I INSTITUCIJE	10
UNUTRAŠNJA POLITIKA	19
SPOLJNA POLITIKA.....	23

PREGLED GRAFIKONA

Grafikon 1 – Procjena rezultata svih vlasti nakon smjene DPS-a (%)	10
Grafikon 2 – Procjena rezultata svih vlasti nakon smjene DPS-a i partijska preferencija (%)	11
Grafikon 3 – Kojim putem se kreće Crna Gora – trend (%)	12
Grafikon 4 – Zadovoljstvo radom Vlade Crne Gore (%).....	13
Grafikon 5 – Zadovoljstvo radom Vlade Crne Gore – trend SUM veoma i uglavnom zadovoljan (%)	13
Grafikon 6 – Zadovoljstvom radom Vlade Crne Gore i partijska preferencija (%)	14
Grafikon 7 - Povjerenje u institucije i partijska preferencija – SUM uglavnom i veliko povjerenje (%).....	15
Grafikon 8 – Povjerenje u političke institucije – trend (%)	15
Grafikon 9 – Ocjena rada ministarstva i partijska preferencija – SUM veoma i uglavnom dobro (%)	16
Grafikon 10 - Preferencija tipa političkog sistema - SUM veoma dobar i dobar(%).....	17
Grafikon 11 - Preferencija tipa političkog sistema i politička preferencija - SUM veoma dobar i dobar (%).....	18
Grafikon 12 - Preferencija tipa političkog sistema - poređenje tri talasa istraživanja.....	18
Grafikon 13 – Prioriteti unutrašnje politike	19
Grafikon 14 - Prioriteti unutrašnje politike – INDEKS	20
Grafikon 15 - Prioriteti važni za napredak Crne Gore – indeks (SUM ključno i veoma važno minus SUM manje važno i nevažno)	21
Grafikon 16 - Prioriteti važni za napredak Crne Gore i politička preferencija– indeks (SUM ključno i veoma važno minus SUM manje važno i nevažno)	22
Grafikon 17 - Prioriteti važni za napredak Crne Gore - SUM ključno i važno – poređenje rezultata iz decembra 2021. i 2022. godine	22
Grafikon 18 - Prioriteti spoljne politike	23
Grafikon 19 - Prioriteti spoljne politike – INDEKS.....	24
Grafikon 20 – Oslonac Crne Gore u spoljnoj politici SUM u velikoj mjeri i u potpunosti – poređenje rezultata istraživanja iz decembra 2021. i 2022. godine	24
Grafikon 21 - Oslonac Crne Gore u spoljnoj politici - SUM u velikoj mjeri i u potpunosti i partijska preferencija	25
Grafikon 22 – Podrška članstvu Crne Gore u EU (%)	25
Grafikon 23 – Podrška članstvu Crne Gore u EU – trend (%).....	26
Grafikon 24 – Podrška članstvu Crne Gore u EU i partijska preferencija	26
Grafikon 25 – Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u (%)	27
Grafikon 26 - Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u – trend (%)	27
Grafikon 27 - Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u i partijska preferencija (%).....	28

KLJUČNI NALAZI

Najveći broj glasača prosrpskih (61,5%) i građanskih (54,8%) partija smatra da rezultati svih vlasti nakon smjene DPS-a nisu sjajni, ali je bolje danas nego dok je vladao DPS. Na nivou populacije manje od trećine građana Crne Gore je istog stava.

Preko 27% građana smatra da su rezultati vlasti nakon smjene DPS-a veoma loši i lošiji nego kada je DPS vladao, a tog mišljenja je preko dvije trećine DPS glasača. Nešto preko petine građana koji glasaju građanske partije i 18,6% onih koji su podržavaoci prosrpskih partija smatraju da su rezultati nakon smjene DPS-a veoma dobri. Na nivou populacije, svega 10,2% građana procjenjuje da su rezultati svih vlasti nakon DPS-a veoma dobri.

Najveći broj apstinenata (42,9%) kaže da su rezultati isti kao za vrijeme DPS-a, dok nešto manji broj (37,9%) ne zna ili ne može da procijeni.

Smanjuje se broj građana koji smatra da se država kreće u pogrešnom smjeru. Ipak, i dalje najveća većina onih koji smatraju da se Crna Gora kreće pogrešnim putem (42,6), dok je skoro duplo manji broj onih koji kažu da se Crna Gora kreće pravim putem (27,6%). Iako i dalje najveći broj DPS i glasača manjinskih partija smatra da se

Crna Gora kreće pogrešnim putem, u odnosu na decembar 2021. godine njihov broj je smanjen i to za oko 10% onih koji glasaju za DPS, te za 13,3% glasača manjinskih partija. Trećina glasača građanskih partija manje, u odnosu na decembar 2021. godine, smatra da se Crna Gora kreće pogrešnim putem. Nasuprot njih, glasači prosrpskih partija u većoj mjeri smatraju da se Crna Gora kreće pogrešnim putem, nego što je to bio slučaj u decembru 2021. godine.

Više nego svaki drugi građanin je veoma i uglavnom nezadovoljan radom vlade Dritana Abazovića. Za oko 7% je veći broj veoma i uglavnom zadovoljnih građana kada je u pitanju rad ove vlade u odnosu na jun 2022. godine, i po prvi put od 2018. godine se prekida trend pada broja veoma i uglavnom zadovoljnih građana. Najveći broj građana koji je zadovoljan radom ovom vladom su oni koji glasaju prosrpske partije (46,9%) i građanske partije (51,9%), dok je skoro svaki podržavalac DPS-a je nezadovoljan radom ove vlade (95,3%), kao i više nego svaki drugi podržavalac manjinskih partija (58,9%). Nešto preko 37% apstinenata je nezadovoljan radom ove vlade.

Najveći broj glasača DPS-a ima najveći stepen povjerenja u predsjednika Crne Gore (82,4%), Delegaciju EU u Crnoj Gori (82,1%), organizaciju Ujedinjenih nacija (75,9%), Svjetsku zdravstvenu organizaciju (70,4%) i NATO (77%), dok najmanje vjeruju Skupštini Crne Gore (22,7%) i političkim partijama (24,8%).

Glasači prosrpskih partija najveći stepen povjerenja imaju u Srpsku pravoslavnu crkvu (87%) i sistem obrazovanja (67,3%), a najmanje u Crnogorsku pravoslavnu crkvu (6,6%) i predsjednika Crne Gore (6,4%).

Svega trećina glasača građanskih partija ima povjerenje u NATO, nešto više od četvrtine u političke partije u Crnoj Gori i manje od petine u predsjednika Crne Gore, što ujedno predstavlja institucije u koje imaju najmanje povjerenje.

Podržavaoci manjinskih partija najveći stepen povjerenja imaju u organizaciju Ujedinjenih nacija (88%), NATO (86,9%), Delegaciju EU u Crnoj Gori (79,8%) i Svjetsku zdravstvenu organizaciju (77,1%), dok sa druge strane najmanje vjeruju Srpskoj pravoslavnoj crkvi (14%).

Bilježi se rast povjerenja u političke institucije (Vladu Crne Gore, predsjednika Crne Gore, Skupštinu Crne Gore, sudstvo, policiju, vojsku Crne Gore i političke partije) za oko 8% u odnosu na decembar 2021. godinu.

U odnosu na decembar 2021. godine, broj građana koji smatra autoritarni politički sistem kao dobar i veoma dobar se

povećao za 21,1% dok je za isti vremenski period porastao broj građana koji smatraju demokratski politički sistem kao dobar i veoma dobar za 8,2%.

Preko 80% građana navodi da Vlada i vladine institucije kao prvi izbor u prioritetima na borbu za bolji životni standard i nova radna mjesta, kao i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, dok 50,9% građana isto navodi kao drugi izbor. Skoro petina građana smatra da rješavanje međunacionalnih odnosa i crnogorskog/srpskog nacionalnog pitanja treba da bude u prvom planu.

Da depolitizacija i departizacija javne uprave treba da bude jedan od ključnih prioriteta smatra 85,4% građana. U nešto manje procentu borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (78%) smatraju važnim za napredak Crne Gore, a u gotovo istom procentu borbu protiv diskriminacije po nacionalnom, vjerskom, političkom ili bilo kom drugom osnovu (76,4%). Nešto više od dvoje od troje građana Crne Gore procjenjuje da reforma pravosuđa i reforma izbornog sistema treba da budu visoko na agendi bilo koje političke strukture. Na kraju, ali ne manje važno, po mišljenju građana, ispunjavanje uslova za punopravno članstvo Crne Gore u EU podržava skoro 60% ispitanika.

Veoma je indikativno da je za 20% veći broj koji smatraju prioritete - depolitizaciju i departizaciju javne uprave i ispunjavanje uslova za članstvo u EU ključnim za napredak Crne Gore građana u decembru 2022. u odnosu na 2021. godine.

Skoro dvije trećine građana Crne Gore bira članstvo Crne Gore u EU kao prvi izbor u spoljnoj politici, dok je onih koji smatraju da se treba usmjeriti na približavanje Crne Gore Srbiji 21,2%, te 5,6% građana opredjeljuje da kao prvi izbor bude približavanje Crne Gore Rusiji.

Građani Crne Gore u najvećoj mjeri su prozapadno orijentisani i smatraju da oslonac Crne Gore u spoljnoj politici treba biti EU. Glasači DPS-a (83,4%), manjinskih (74,7%) i građanskih (54,1%) partija u najvećoj mjeri smatraju da EU treba biti oslonac u spoljnoj politici. Birači prosrpskih partija su stava da se treba oslanjati na Srbiju (66,7%), Rusiju (42%) i Kinu (39,6%).

Podrška članstvu Crne Gore u EU je gotovo na nivou iz 2009. godine odnosno podrška građana ovom procesu je neupitna bez obzira na političke strukture koje vode državu. Ipak, smanjen je broj podržavalaca članstva Crne Gore u EU među glasačima građanskih partija i to za 13,4%, kao i u slučaju podržavalaca prosrpskih partija gdje se bilježi smanjenje od 5%. Skoro 10% više apsistenata koji pružaju podršku ovom članstvu u poređenju sa podacima iz decembra 2021. godine.

Raste broj onih koji podržavaju članstvu Crne Gore u NATO-u. U decembru 2021. godine podrška ovog glasača građanskih partija je bila iznad 76%, dok je sada duplo manja i na nivou je od 39,5%.

UVOD

Tumačenje (ne)ostvarenosti rezultata vlasti nakon vlasti Demokratske partije socijalista (DPS) su oprečna. Izuzetno rijetko postoje poklapanja mišljenja međunarodne zajednice, političkih subjekata i građana o tim rezultatima.

Zvaničnici Evropske unije (EU) i predstavnici zemalja članica EU su sve konkretniji i glasniji kada je u pitanju ostvarivanje minimuma uslova za funkcionisanje institucija zemlje kandidatkinje za članstvo u EU, posebno imajući u vidu da pregovarački proces traje duže od decenije. Ipak, povratne reakcije od strane političkih subjekata su veoma upitne što nerijetko zahtijeva posrednu ili neposrednu reakciju Brisela.

Politička nestabilnost koja uključuje izglasavanje nepovjerenja dvijema vladama i naizmjenično mijenjanje parlamentarnih većina rezultira prevladavanju političkih interesa nad javnim što ima za posledicu letargiju parlamentarnih političkih partija na evropskom putu, ali i institucija. U vremenu veoma krhkih institucija, ispolitizovanih odluka i rješenja, svaka politička promjena utiče na njihovu funkcionalnost i posvećenost. Kroz izmjene ili nove podzakonske akte, a ponekad i zakonska rješenja, dodatno se ugrožava kontinuitet ostvarivanja rezultata i institucionalna memorija.

Politička kriza i stalno pitanje (ne)postojanja parlamentarne većine vode ka narušavanju demokratije i pravne stabilnosti koje se ogledaju u predlaganju i usvajanju neustavnih zakonskih rješenja, te ad-hoc prilagođavaju i političkom tumačenju pravnih propisa. Ovakvo djelovanje je dovelo do ustavne i institucionalne krize, usljed kojih ne postoji funkcionalni Ustavni sud pred kojim nekoliko hiljada građana čeka na zaštitu svojih prava i sloboda, a nemali je broj institucija izvršne i sudske vlasti koje se nalaze u tzv. „vd stanju“.

S druge strane, građani nemaju priliku da ocijene ostvarenost rezultata jer se uprkos svim političkim izazovima izbjegavaju prijevremeni parlamentarni izbori, dok su lokalni izbori iz oktobra 2022. godine bili veoma indikativni za parlamentarnu većinu od 2020. godine u smislu potencijalne promjene konstelacije političkih snaga na nacionalnom nivou.

Sa ciljem identifikovanja stavova i percepcije građana Crne Gore o društveno-političkim kretanjima, Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) je sproveo istraživanje političko javno mnjenje dvije godine od smjene vlasti. Najveći broj pitanja je analiziran sa aspekta političke preferencije kako bi se pružio jasan pregled podataka po svim istraživačkim pitanjima.

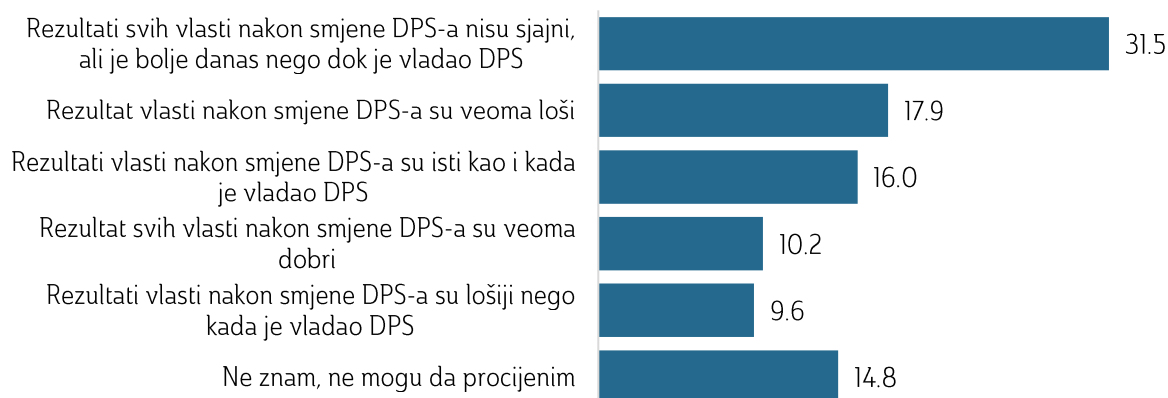
Za klasifikaciju partija je korištena Eksplorativnu faktorsku analizu (EFA) sa Promax rotacijom. Iz analize je isključen DPS, stoga što ekstrakcija ukazuje da nije diskriminatoran. Drugim riječima, budući da je riječ o dugogodišnjoj *catch all* partiji vlasti, njeni glasači su heterogeni. Prema tome, DPS je kodiran posebno. Sve ostale partije su klasifikovane na osnovu EFA. Kategorizacija je bila neophodna, jer u Crnoj Gori postoji niz različitih partija. Prvo, u DPS glasače su uključeni svi ispitanici koji tvrde da glasaju za ovu partiju. „Prosrpske stranke“ je termin koji je korišten kao zajednički naziv za Demokratski front (DF), Socijalističku narodnu partiju (SNP), Demokrate, Pravu Crnu Goru, kao i opciju „neka druga“ kojom se obuhvataju glasači prosrpskih partija. „Manjinske partije“ je termin kojim se obuhvataju Bošnjačku stranku (BS), Hrvatsku građansku inicijativu (HGI) i albanske partije – Albanska alternativa (AA) i Demokratska unija Albanaca (DUA). Konačno, posljednja grupa partija nazvana je građanske partije, a to su one koje imaju jasno građansku agendu, podržavaju crnogorsku nezavisnost i zapadnu identifikaciju. U ovu grupu spadaju Socijaldemokratska partija (SDP), Ujedinjena reformska akcija (URA), CIVIS, Liberalna partija Crne Gore (LPCG), Socijaldemokrate (SD) kao i noformirani Pokret Evropa Sad. Na kraju, oni koji su izjavili da ne glasaju, prikazani su u kategoriju apstinenata.

Istraživanje je sprovedeno u decembru 2022. godine, na uzorku od 1019 ispitanika, a dio je projekta "Vox Populi – It concerns all of us", koji je podržalo Ministarstvo spoljnih poslova Republike Italije, u okviru poziva "Bando Balcani 2022".

DRUŠTVENO-POLITIČKI AMBIJENT I INSTITUCIJE

Protjeklo je dvije godine od smjene DPS vlasti i pitanje ispunjenosti očekivanja građana se stalno preispituje. Na Grafikonu 1, podaci pokazuju da **manje od trećine građana smatra da rezultati svih vlasti nakon smjene DPS-a nisu sjajni, ali je bolje danas nego dok je vladao DPS**. Kumulativno posmatrano **preko 27% građana smatra da su rezultati vlasti nakon smjene DPS-a veoma loši i lošiji nego kada je DPS vladao**. Svega **10,2% građana procjenjuje da su rezultati svih vlasti nakon DPS-a veoma dobri**. Skoro **15% građana ne zna ili ne može da procijeni kakvi su rezultati svih vlasti nakon smjene DPS-a**.

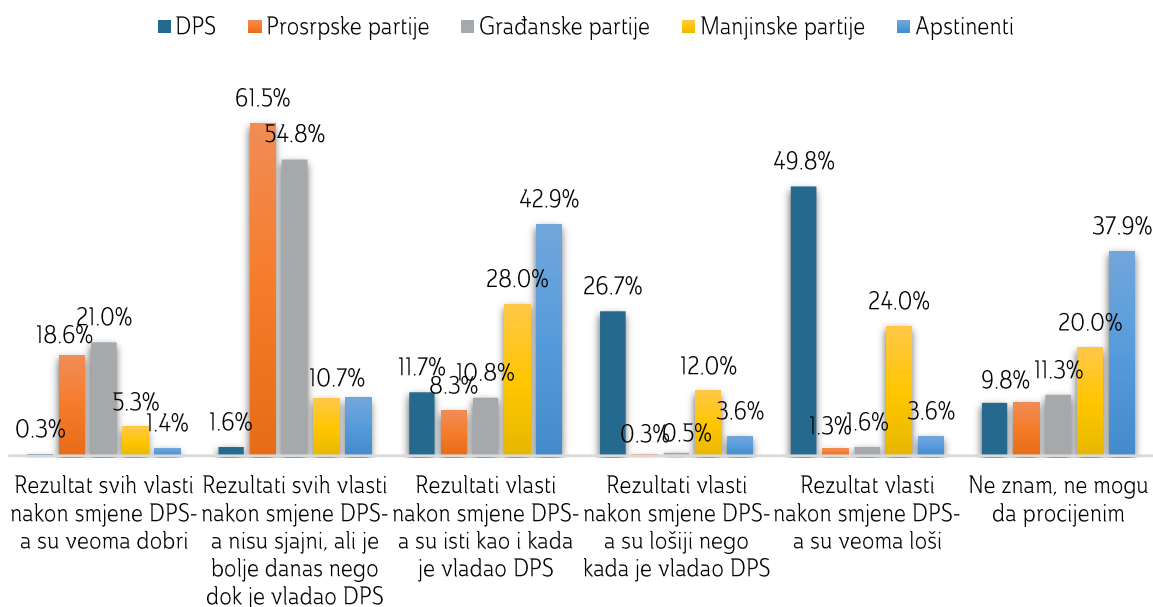
Grafikon 1 – Procjena rezultata svih vlasti nakon smjene DPS-a (%)



Najveći broj glasača prosrpskih (61,5%) i građanskih (54,8%) partija smatra da su rezultati svih vlasti nakon smjene DPS-a nisu sjajni, ali je bolje danas nego dok je vladao DPS. Sa druge strane, skoro **svaki drugi podržavalac DPS-a procjenjuje da su rezultati vlasti nakon smjene DPS-a veoma loši**, a nešto **preko četvrtine da su rezultati lošiji nego kada je vladao DPS**. **Preko petine građana koji glasaju građanske partije i 18,6% onih koji su podržavaoci prosrpskih partija smatraju da su rezultati nakon smjene DPS-a veoma dobri**. **Glasači manjinskih partija imaju različita viđenja rezultata: 28% procjenjuju da su rezultati isti kao i kada je DPS vladao, da su veoma loši smatra 24%, a 12% da su lošiji nego kada je vladao DPS**.

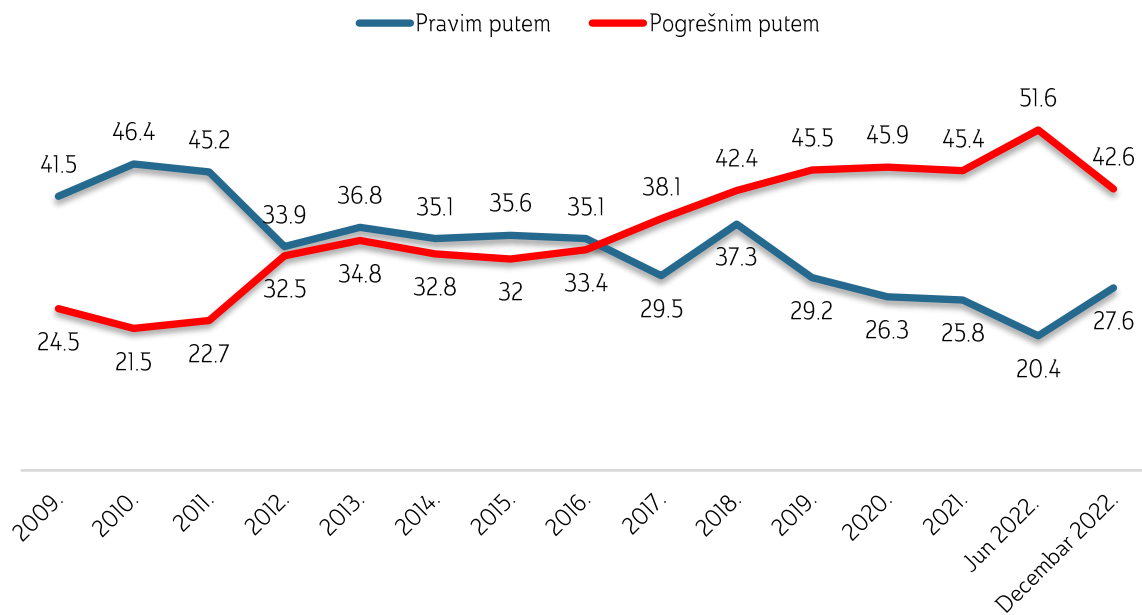
Najveći broj apstinenata (42,9%) kaže da su rezultati isti kao za vrijeme DPS-a, dok nešto manji broj (37,9%) ne zna ili ne može da procijeni.

Grafikon 2 – Procjena rezultata svih vlasti nakon smjene DPS-a i partijska preferencija (%)



Procenat građana koji smatra da se Crna Gora kreće pogrešnim putem je gotovo u kontinuitetu bio u porastu od 2010. godine, kada je svaki treći građanin smatrao da Crna Gora nije na pravom putu, da bi u junu 2022. godine preko polovine građana reklo da se je Crna Gora na pogrešnom putu. Uprkos svim izazovima sa kojima se Crna Gora suočava, **smanjuje se broj građana koji smatra da se država kreće u pogrešnom smjeru** odnosno povećava broj građana koji cijene da je ovo pravi put kojim se Crna Gora kreće. Svakako i dalje je **najveća većina onih koji smatraju da se Crna Gora kreće pogrešnim putem (42,6)**, dok je skoro duplo manji broj onih koji kažu da se Crna Gora kreće pravim putem (27,6%). Na grafikonu 3 je prikazan trend od 2009. do decembra 2022. godine.

Grafikon 3 – Kojim putem se kreće Crna Gora – trend (%)



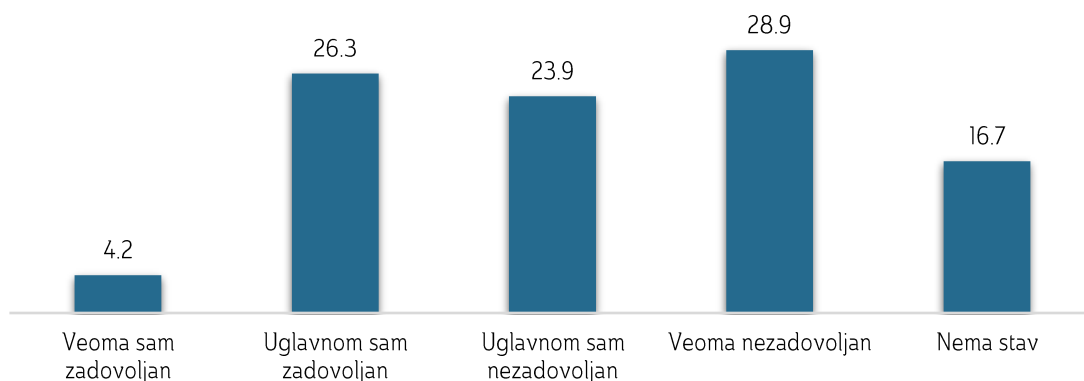
Podaci su vrlo interesantni ako se odgovori u vezi sa pravim/pogrešnim putem Crne Gore analiziraju sa aspekta partijske preferencije. **Iako i dalje najveći broj DPS i glasača manjinskih partija smatra da se Crna Gora kreće pogrešnim putem, u odnosu na decembar 2021. godine njihov broj je smanjen i to za oko 10% u slučaju DPS glasača, te za 13,3% glasača manjinskih partija.** Veoma je indikativno da kod podržavalaca građanskih partija mjerimo najveću razliku tj. za trećinu manje glasača građanskih partija smatra da se Crna Gora kreće pogrešnim putem u odnosu na decembar 2021. godine. Nasuprot njih, glasači prosrpskih partija u većoj mjeri smatraju da se Crna Gora kreće pogrešnim putem, nego što je to bio slučaj u decembru 2021. godine. Iako najveći broj apstinenata ne može da procijeni kojim putem se Crna Gora kreće, najveći broj njih smatra da se kreće pogrešnim putem (tabela 1).

Tabela 1 –Kojim putem se kreće Crna Gora i partijska preferencija – poređenje rezultata decembra 2021. i decembra 2022. godine

	Decembar 2021.			Decembar 2022.		
	Pravim putem	Pogrešnim putem	Ne mogu da procijenim	Pravim putem	Pogrešnim putem	Ne mogu da procijenim
DPS	0,9%	82,9%	16,2%	7,5%	73,6%	18,9%
Prosrpske partije	53,0%	19,4%	27,6%	40,7%	26,0%	33,3%
Građanske partije	29,6%	52,0%	18,4%	53,8%	18,8%	27,4%
Manjinske partije	6,5%	70,1%	23,4%	12,2%	56,8%	31,1%
Apstinenti	8,1%	45,6%	46,3%	15,7%	36,4%	47,9%

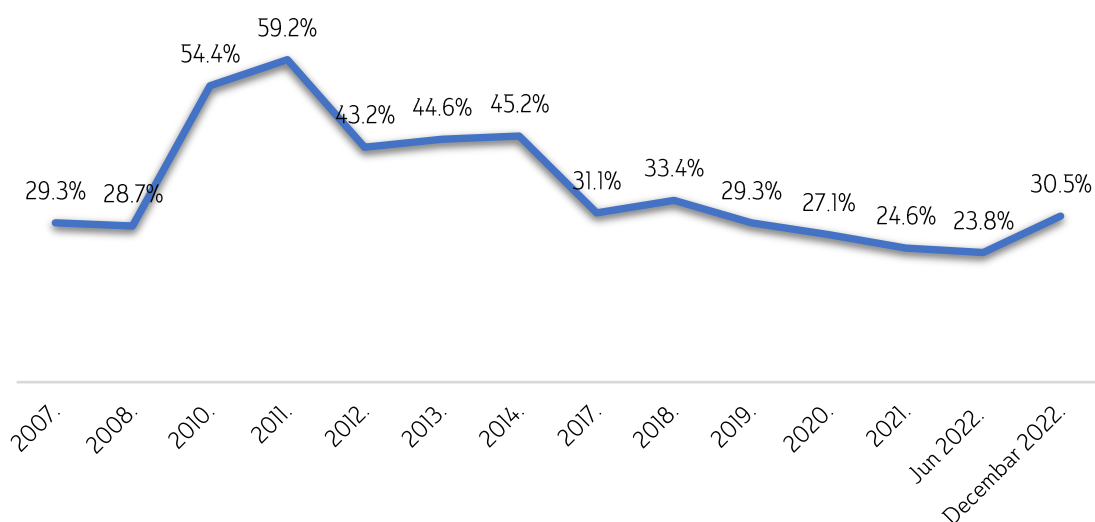
Kumulativno, i dalje je **najveći broj građana (52,8%), preciznije više nego svaki drugi je veoma i uglavnom nezadovoljan radom vlade Dritana Abazovića (Grafikon 4).**

Grafikon 4 – Zadovoljstvo radom Vlade Crne Gore (%)



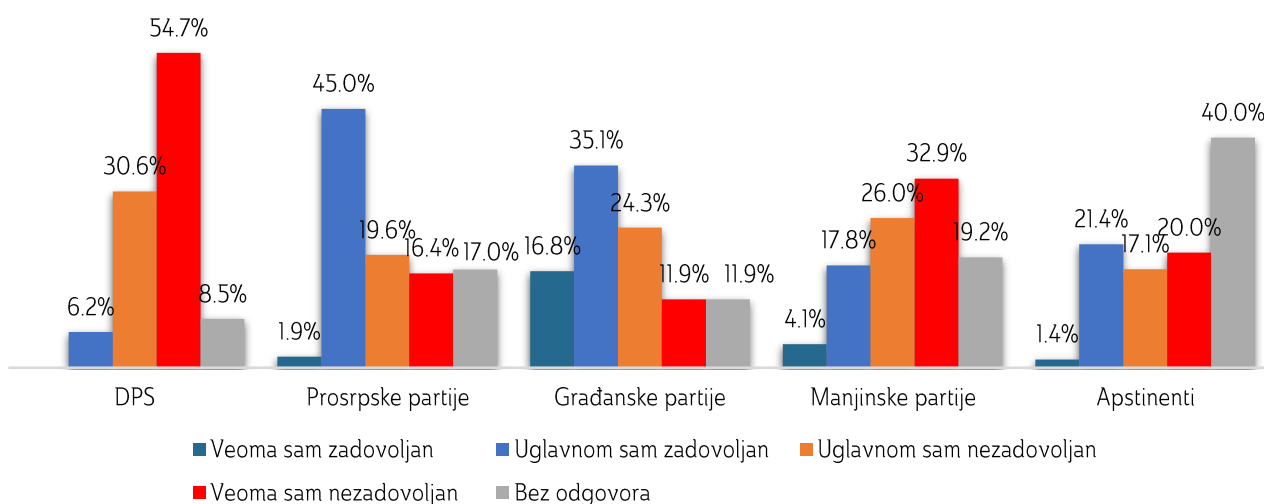
Sa druge strane, ukoliko se analiza trend, podaci pokazuju da je veći broj građana zadovoljan radom ove vlade u odnosu na jun 2022. godine, ali i 2021. godinu. Naime, **za oko 7% je veći broj veoma i uglavnom zadovoljnih građana kada je u pitanju rad ove vlade u odnosu na jun 2022. godine,** i po prvi put od 2018. godine se prekida trend pada broja veoma i uglavnom zadovoljnih građana (grafikon 5).

Grafikon 5 – Zadovoljstvo radom Vlade Crne Gore – trend SUM veoma i uglavnom zadovoljan (%)



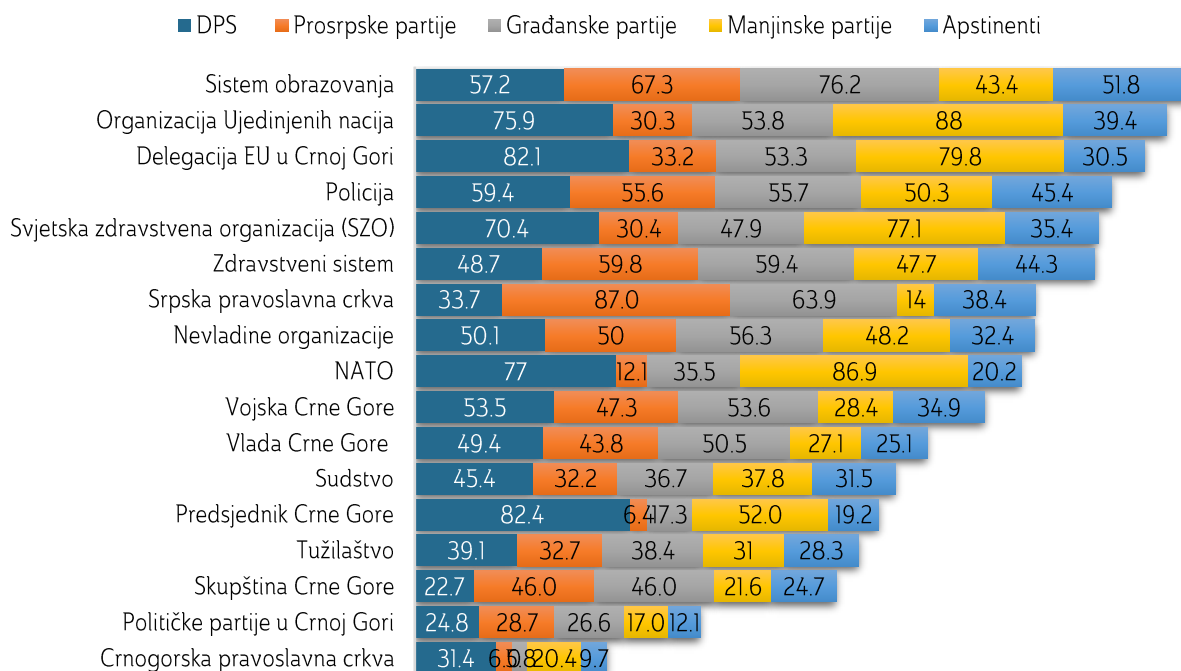
Analizirajući prema partijskoj preferenciji, najveći broj građana koji je **zadovoljan radom ovom vladom** su oni koji **glasaju prosrpske partije (46,9%) i građanske partije (51,9%)**. **Skoro svaki podržavalac DPS-a je nezadovoljan radom ove vlade (95,3%), kao i više nego svaki drugi podržavalac manjinskih partija (58,9%)**. Nešto preko **37% apstinenata je nezadovoljno radom ove vlade (Grafikon 6)**.

Grafikon 6 – Zadovoljstvom radom Vlade Crne Gore i partijska preferencija (%)



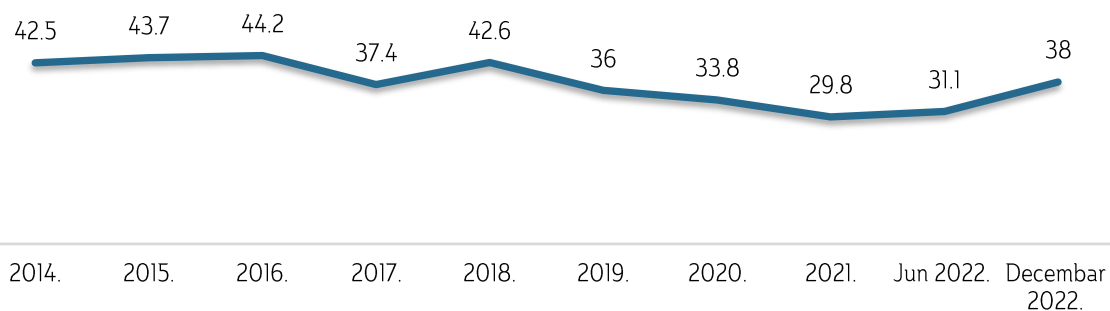
Kada se govori o povjerenje u institucije, podaci su prikazani na Grafikonu 7. Bez obzira na partijsku preferenciju, **najveći broj građana ima povjerenja sistem obrazovanja**. **Većina glasača DPS-a imaju najveći stepen povjerenja u predsjednika Crne Gore (82,4%), Delegaciju EU u Crnoj Gori (82,1%), organizaciju Ujedinjenih nacija (75,9%), Svjetsku zdravstvenu organizaciju (70,4%) i NATO (77%), dok najmanje vjeruju Skupštini Crne Gore (22,7%) i političkim partijama (24,8%)**. **Glasači prosrpskih partija najveći stepen povjerenja imaju u Srpsku pravoslavnu crkvu (87%) i sistem obrazovanja (67,3%), a najmanje u Crnogorsku pravoslavnu crkvu (6,6%) i predsjednika Crne Gore (6,4%)**. **Sistem obrazovanja (76,2%) i Srpska pravoslavna crkva (63,9%) su institucije u koje u najvećoj mjeri imaju povjerenje podržavaoci građanskih partija**. Indikativno je da **svega trećina glasača građanskih partija ima povjerenje u NATO**, nešto više od četvrtine u političke partije i manje od petine u predsjednika Crne Gore, što ujedno predstavlja institucije u koje imaju najmanje povjerenje. **Oni koji glasaju manjinske partije najveći stepen povjerenja imaju u organizaciju Ujedinjenih nacija (88%), NATO (86,9%), Delegaciju EU u Crnoj Gori (79,8%) i Svjetsku zdravstvenu organizaciju (77,1%), dok najmanje vjeruju Srpskoj pravoslavnoj crkvi (14%)**. Na kraju, osim u sistem obrazovanja, **apstinenti u značajno manjoj mjeri imaju povjerenje u institucije nego glasači ili podržavaoci partija**.

Grafikon 7 - Povjerenje u institucije i partijska preferencija – SUM uglavnom i veliko povjerenje (%)



Prvi put nakon 2018. godine, od kada je započet trend pada **povjerenje u političke institucije** odnosno Vladu, predsjednika Crne Gore, Skupštinu Crne Gore, sudstvo, policiju, vojsku Crne Gore i političke partije, **bilježi se rast povjerenja za oko 8% u odnosu na 2021. godinu** (Grafikon 8).

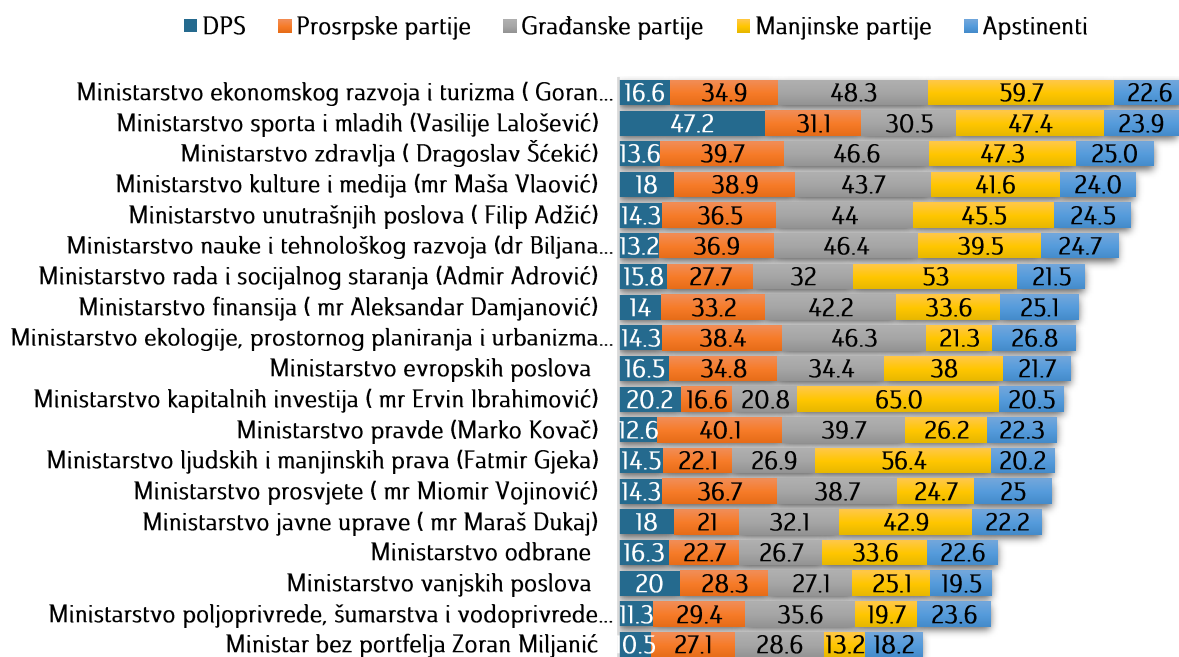
Grafikon 8 – Povjerenje u političke institucije – trend (%)



Na Grafikonu 9 prikazani su podaci u vezi sa ocjenom rada ministarstva sa aspekta partijske preferencije građana. Više nego svaki drugi glasač manjinskih partija cijeni da Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo kapitalnih investicija i Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava radi veoma i uglavnom dobro, za razliku od glasača DPS-a kojih manje od petine vjeruje da ministarstva rade veoma i uglavnom dobro osim **u slučaju Ministarstva sporta i mladih za koje skoro svaki drugi glasač DPS-a kaže da radi veoma i uglavnom dobro**. Preko 40% glasača građanskih partija su mišljenja da veoma i uglavnom dobro rade Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo zdravlja,

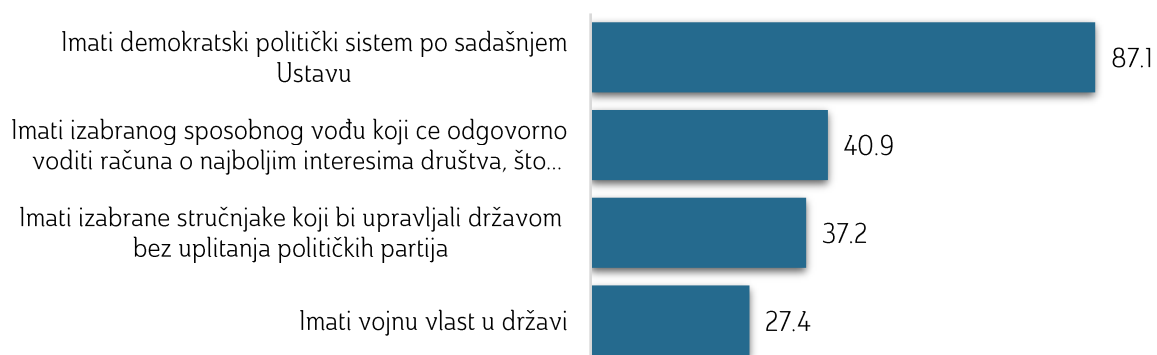
Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo kulture i medija. Preko trećine podržavalaca prosrpskih partija smatraju da veoma i uglavnom dobro rade Ministarstvo pravde, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo evropskih poslova i Ministarstvo prosvjete. **Najviše četvrtina apstinenata smatra da neko ministarstvo radi veoma ili uglavnom dobro.**

Grafikon 9 – Ocjena rada ministarstva i partijska preferencija – SUM veoma i uglavnom dobro (%)



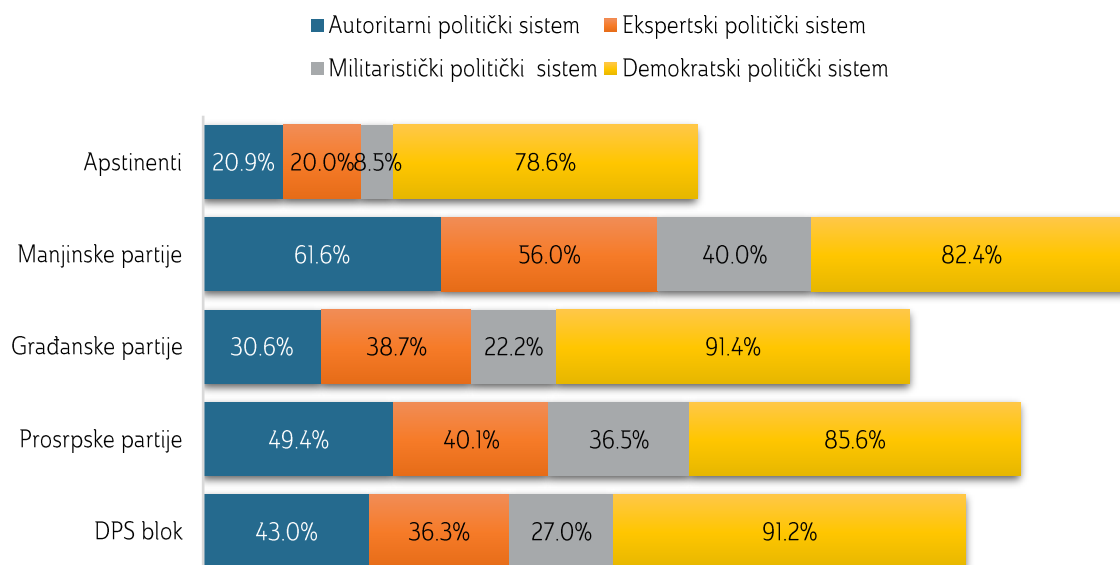
Imajući u vidu sklonosti različitih političkih struktura po pitanju kontrole i usmjeravanja političkog aparata, te uticaja na društvene procese, važno je analizirati šta građani misle o različitim načinima upravljanja državom i odgovori su predstavljeni u Grafikonu 10. Dakle, kada je riječ o preferenciji tipa političkog sistema, **demokratska orijentacija je dominantna, dok nešto više od trećine građana podržava politički sistem gdje bi stručnjaci donosili odluke prema tome što oni ocjenjuju kao najbolje za državu. Autoritarni politički sistem ima podršku skoro 40,9% građana, dok militaristički način vladavine podržava 27,4%.**

Grafikon 10 - Preferencija tipa političkog sistema - SUM veoma dobar i dobar(%)



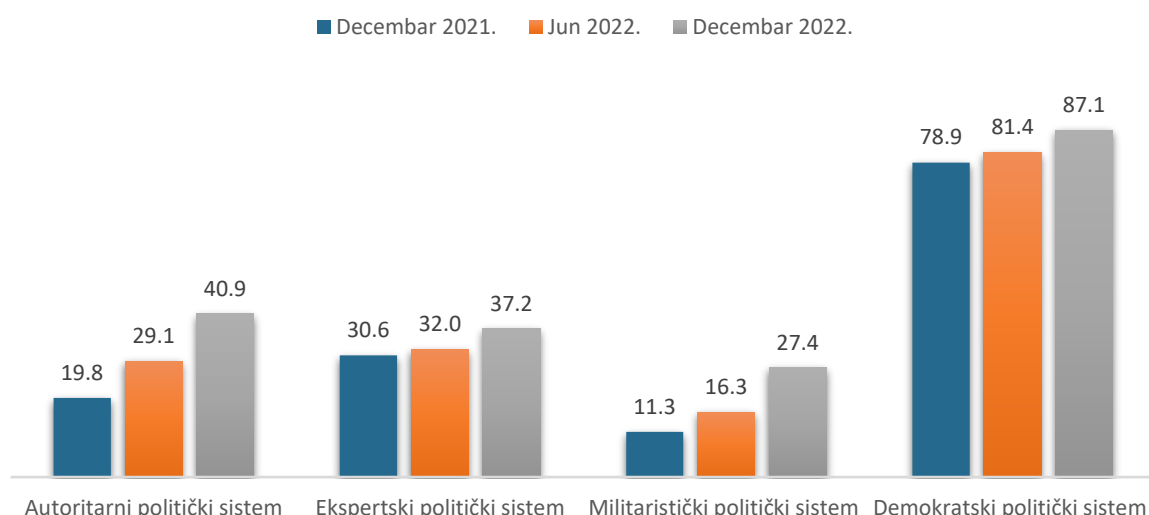
Demokratski politički sistem najviše dobrim smatraju glasači građanskih partija (91,4%), DPS-a (91,2%), zatim prosrpskih partija (85,6%) i manjinskih partija (82,4%). Kada je u pitanju **autoritarni politički sistem, podržavaoci manjinskih partija se izdvajaju jer preko 60% ga smatra dobrim, kao i skoro svaki drugi glasač prosrpskih partija. Militaristički (40%) i ekspertski (56%) politički sistem su komparativno najviše dobri za podržavaoce manjinskih partija. Apstinentima je demokratski politički sistem najviše dobar u poređenju sa ostalima.**

Grafikon 11 - Preferencija tipa političkog sistema i politička preferencija - SUM veoma dobar i dobar (%)



Ipak, u poređenju sa podacima iz decembra 2021. i juna 2022. godine podaci su zabrinjavajući. Naime, uočava se **trend rasta kod svih tipova političkog sistema, ali nejednako za sve tipove.** S tim u vezi, u odnosu na decembar 2021. godine, **broj građana koji smatra autoritarni politički sistem kao dobar i veoma dobar se povećao za 21,1% dok je za isti vremenski period porastao broj građana koji smatraju demokratski politički sistem kao dobar i veoma dobar za 8,2%.**

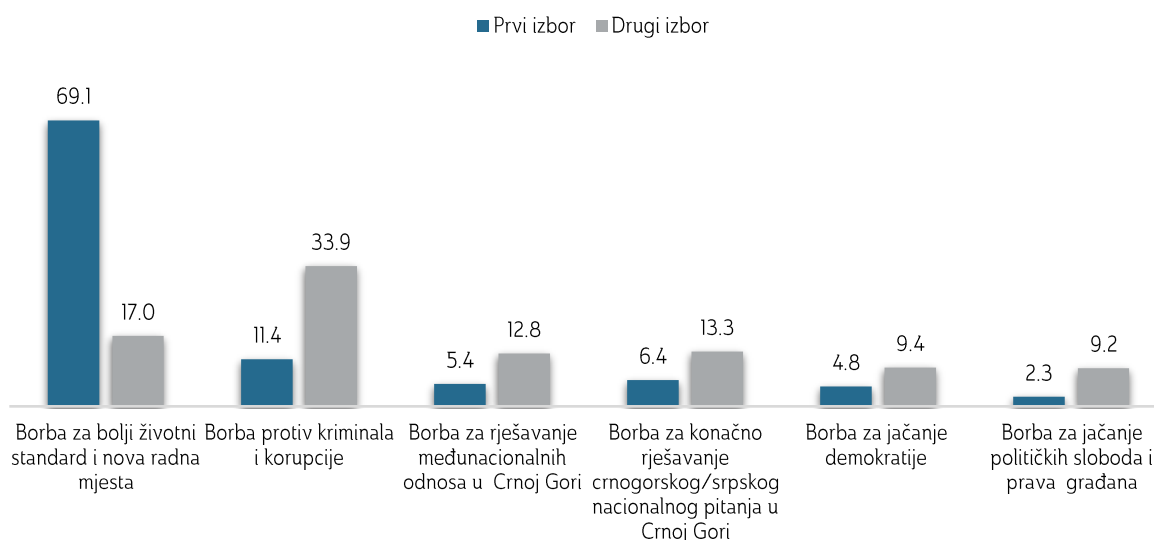
Grafikon 12 - Preferencija tipa političkog sistema - poređenje tri talasa istraživanja



UNUTRAŠNJA POLITIKA

Kumulativno posmatrano, podaci na Grafikonu 13 pokazuju da **preko 80% građana kao prvi izbor navodi da Vlada i vladine institucije mora usmjeriti djelovanje na borbu za bolji životni standard i nova radna mjesta, kao i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, dok 50,9% građana isto navodi kao drugi izbor.** Skoro petina građana smatra da rješavanje međunacionalnih odnosa i crnogorskog/srpskog nacionalnog pitanja treba da bude u prvom planu, odnosno 6,4% njih bira navedeno kao prvi tj. 12,8% kao drugi izbor za prioritete na unutrašnjem planu. Sličnog su stava i kada se govori o borbi za jačanje demokratije i političkih sloboda i prava. Naime, kao prvi izbor borbu za jačanje demokratiju bira 4,8% građana, a kao drugi 9,4%. Najmanje bitan prioritet na unutrašnjem planu, građani smatraju borbu za jačanje političkih sloboda i prava građana.

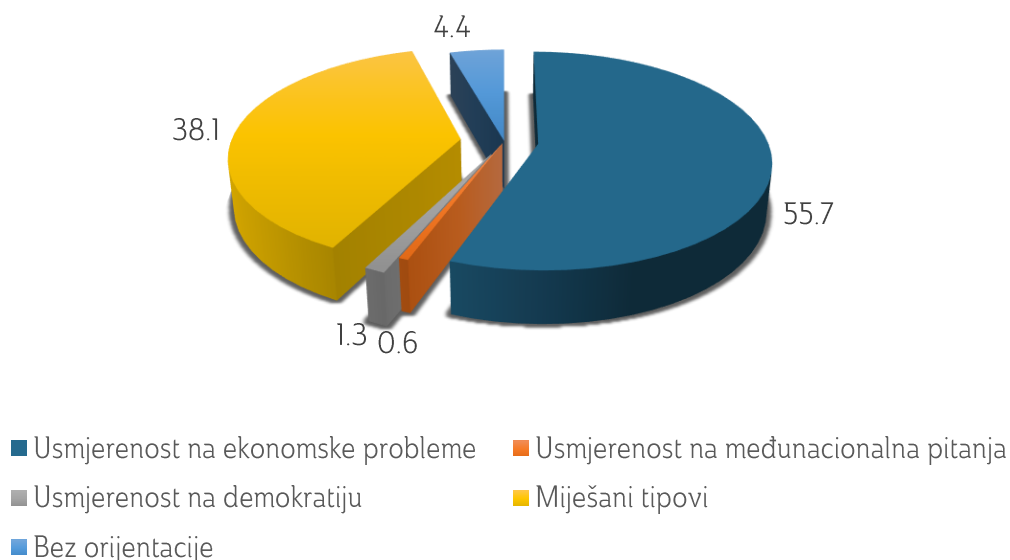
Grafikon 13 – Prioriteti unutrašnje politike



Ukoliko sumarno analiziramo podatke koji se tiču unutrašnje političke orijentacije odnosno indeksa prioriteta unutrašnje politike zaključuje se da **ekonomska pitanja treba da budu**

ključni prioritet, zatim miješani tipovi i, na kraju, u zanemarljivom procentu, usmjerenost na prioritete koji se odnose na demokratiju i međunacionalna pitanja (Grafikon 14).

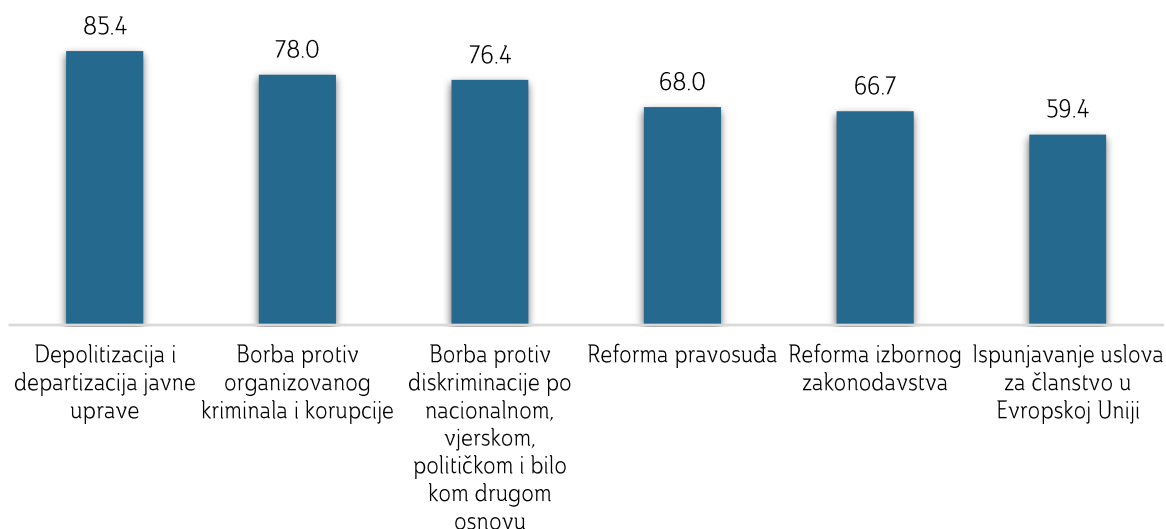
Grafikon 14 - Prioriteti unutrašnje politike – INDEKS



Reformski procesi već dugi niz godina čekaju ozbiljne i odgovorne političke subjekte koji će ih sprovesti bez obzira na različite faktore. Prethodni ciklusi istraživanja su pokazali da su građani veoma odlučni po pitanju reformi i njihov stav je jasan: **reforme koje Evropska komisija zahtijeva ključne su za unapređenje naše zemlje.** Ipak, i dalje ne postoji politička volja za njihovo sprovođenje.

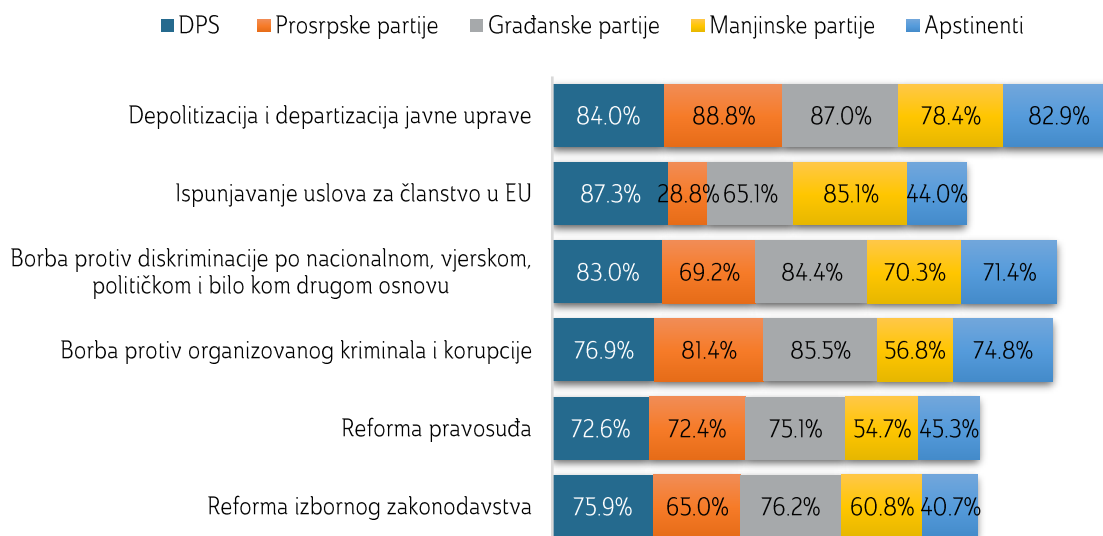
Na Grafikonu 15 prikazan je indeks u vezi sa prioritetima važnim za napredak zemlje odnosno prikazani je rezultat kada se od sume „ključno i veoma važno“ oduzme suma „nevažno i manje važno“ na pitanje: „Bez obzira na to ko je trenutno na vlasti, u kojoj mjeri su određene oblasti i prioritete važni u pogledu boljitka u budućnosti odnosno unapređenja Crne Gore?“. Podaci pokazuju da **85,4% građana insistira da depolitizacija i departizacija javne uprave treba da bude jedan od ključnih prioriteta. U nešto manje procentu borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (78%) smatraju važnim za napredak Crne Gore, a u gotovo istom procentu borbu protiv diskriminacije po nacionalnom, vjerskom, političkom ili bilo kom drugom osnovu (76,4%). Nešto više od dvoje od troje građana Crne Gore procjenjuje da reforma pravosuđa i reforma izbornog sistema treba da budu visoko na agendi bilo koje političke strukture. Na kraju, ali ne manje važno, po mišljenju građana, ispunjavanje uslova za punopravno članstvo Crne Gore u EU podržava skoro 60% ispitanika.**

Grafikon 15 - Prioriteti važni za napredak Crne Gore – indeks (SUM ključno i veoma važno minus SUM manje važno i nevažno)



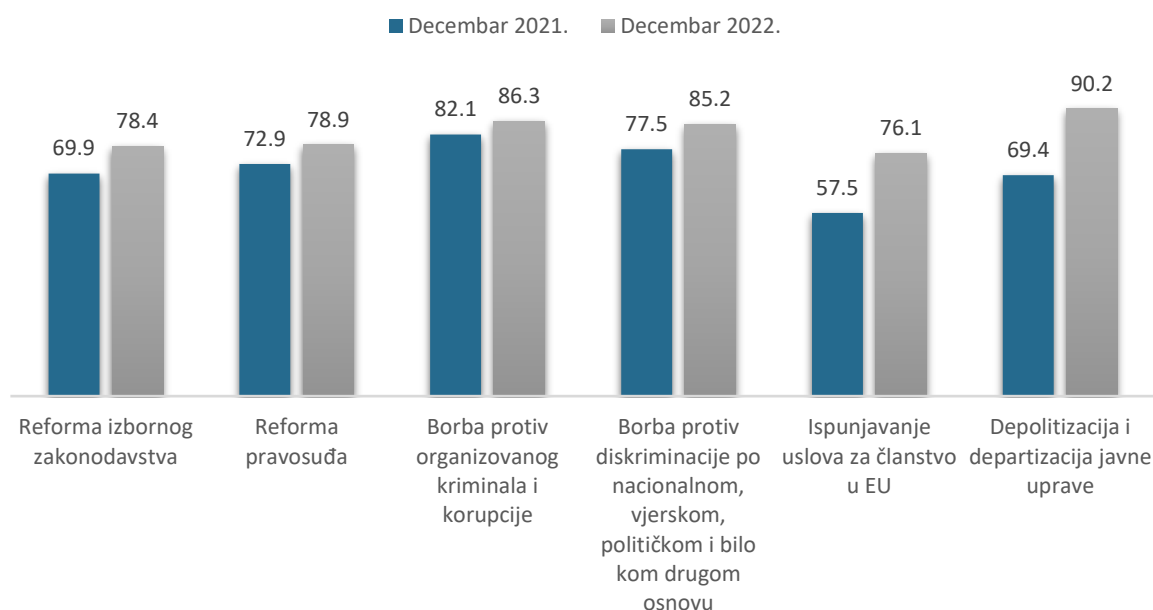
Najveća većina svih glasača, preko 80%, smatra da je depolitizacija i departizacija javne uprave ključni prioritet za napredak Crne Gore (Grafikon 16). Glasači DPS-a, manjinskih partija preko 85% cijeni ispunjavanje uslova za članstvo u EU kao važan za boljitak države, kao i dvoje od troje glasača građanskih partija. Nasuprot njih, tek 28,8% podržavalaca prosrpskih partija smatra da je ispunjavanje uslova za članstvu Crne Gore u EU ključno ili važno za napredak. Borba protiv diskriminacije po nacionalnom, vjerskom, političkom i bilo kom drugom osnovu je ključna ili važna za glasače DPS-a (83%), građanskih partija (84,4%), zatim manjinskih partija (70,3%) i na kraju prosrpskih partija (69,2%). Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije je važna ili ključna za unapređenje Crne Gore prema mišljenju 85,5% glasača građanskih partija, zatim 81,4% prosrpskih partija, te 76,9% DPS glasača. Iako svaki drugi podržavalac manjinskih partija smatra borbu protiv organizovanog kriminala i korupcijom ključnom ili važnom za napredak zemlje, komparativno najmanje smatraju ovu oblast važnom za razliku od ostalih. Reforma pravosuđa je jednako važna za podržavaoce DPS-a, građanskih i prosrpskih partija (preko 70%), a komparativno najmanje glasači manjinskih partija (54,7%). Konačno, reforma izbornog zakonodavstva je najvažniji prioritet za boljitak u budućnosti za glasače građanskih partija (76,2%), potom DPS-a (75,9%), prosrpske (65%) i na kraju manjinskih partija (60,8%). Kada su u pitanju apstinenti, departizacija i depolitizacija javne uprave je prema njihovom mišljenju (82,9%) ključna za napredak, a u nešto manjoj mjeri borba protiv organizovanog kriminala (74,8%), i korupcije borba protiv diskriminacije po nacionalnom, vjerskom, političkom i bilo kom drugom osnovu (71,4%). Ostali prioriteti su važni ili ključni za manje od svakog drugog apstinenta.

Grafikon 16 - Prioriteti važni za napredak Crne Gore i politička preferencija– indeks (SUM ključno i veoma važno minus SUM manje važno i nevažno)



Komparacijom podataka iz decembra 2021. i 2022. godine, podaci ukazuju da sve veći broj građani procjenjuje prioritete u unutrašnjoj politici ključnim i važnim za napredovanje Crne Gore. Dakle, komparacijom podataka iz decembra 2022. i 2021. godine, evidentno je da preko 20% više građana smatra prioritete - depolitizaciju i departizaciju javne uprave i ispunjavanje uslova za članstvo u EU ključnim za napredak Crne Gore, dok se kod ostalih prioriteta bilježi rast do desetak procenata da su oni ključni ili važni za unapređenje naše zemlje (Grafikon 17).

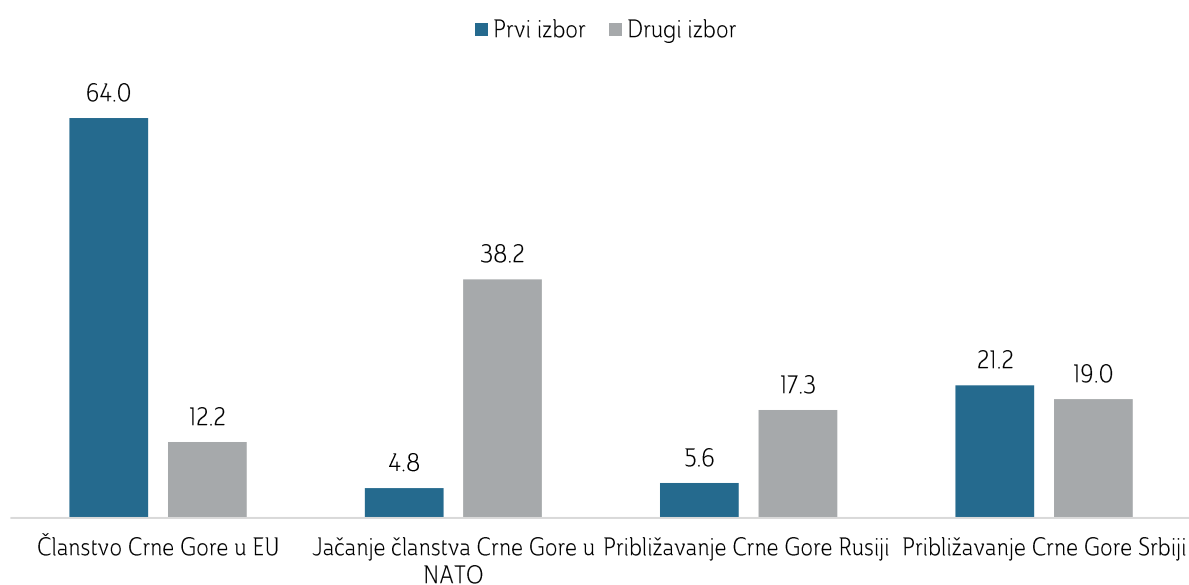
Grafikon 17 - Prioriteti važni za napredak Crne Gore - SUM ključno i važno – poređenje rezultata iz decembra 2021. i 2022. godine



SPOLJNA POLITIKA

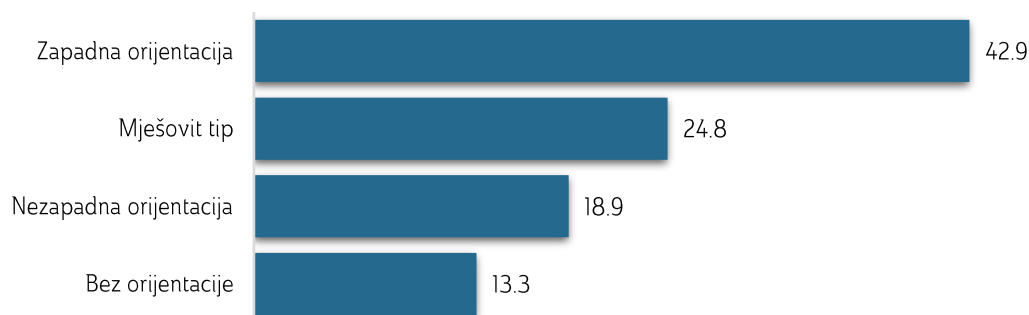
Skoro dvije trećine građana Crne Gore bira članstvo Crne Gore u EU kao prvi izbor u spoljnoj politici, dok je onih koji smatraju da se treba usmjeriti na približavanje Crne Gore Srbiji 21,2%, te 5,6% građana opredjeljuje da kao prvi izbor u spoljnoj politici bude približavanje Crne Gore Rusiji.

Grafikon 18 - Prioriteti spoljne politike



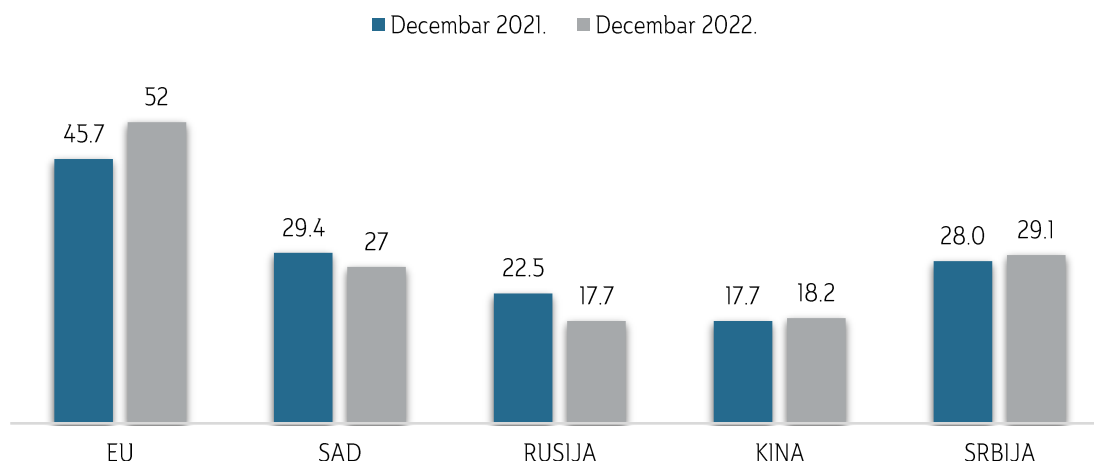
Građani Crne Gore u najvećoj mjeri su prozapadno orijentisani (Grafikon 19), odnosno jasno je opredjeljenje građana da Crna Gora treba da se oslanja na zapadne partnere u spoljnoj politici, prvenstveno na EU.

Grafikon 19 - Prioriteti spoljne politike – INDEKS



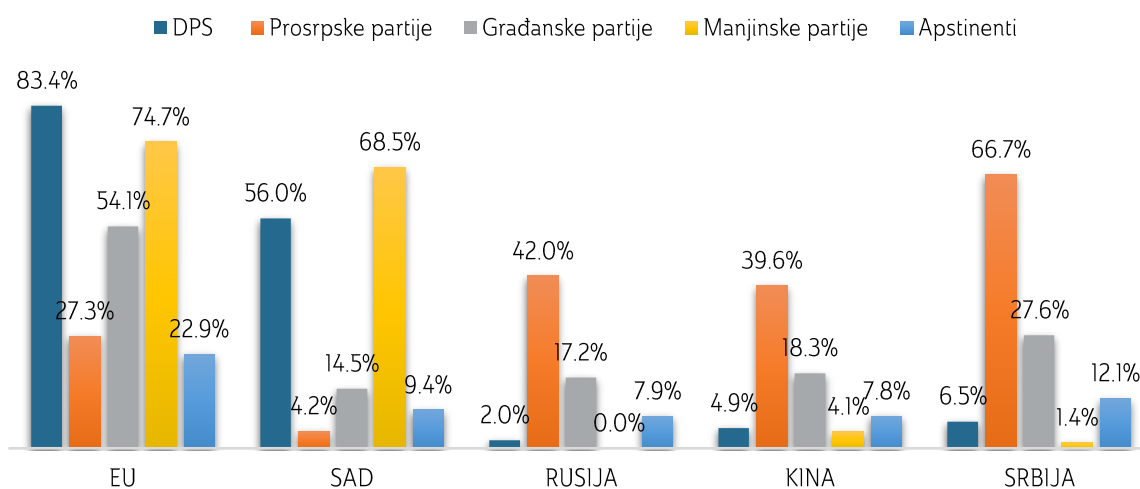
Po mišljenju više od polovine građana, oslonac Crne Gore u spoljnoj politici treba biti EU (Grafikon 20). U poređenju sa rezultatima iz decembra 2021. godine broj građana koji smatraju da EU treba biti oslonac u spoljnoj politici je porastao za skoro 7%. Da SAD trebaju biti oslonac smatra 27% građana, odnosno 2,4% manje nego u decembru 2021. godine. Smanjen je broj građana, sa 22,5% na 17,7%, koji su stava da se Crna Gora treba oslanjati na Rusiju u spoljnoj politici. Nešto preko 29% građana smatra da Srbija treba biti oslonac u spoljnoj politici, dok 18,2% misli da to treba biti Kina.

Grafikon 20 – Oslonac Crne Gore u spoljnoj politici SUM u velikoj mjeri i u potpunosti – poređenje rezultata istraživanja iz decembra 2021. i 2022. godine



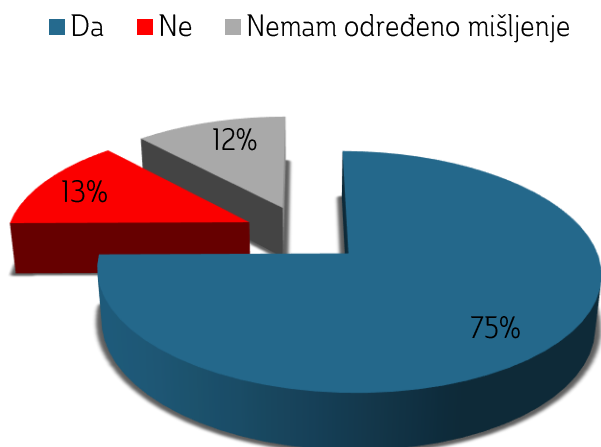
Glasači DPS-a (83,4%), manjinskih (74,7%) i građanskih (54,1%) partija u najvećoj mjeri smatraju da EU treba biti oslonac u spoljnoj politici, za razliku od onih kojih glasaju za prosrpske partije a koji u značajno manjoj mjeri misle da se treba oslanjati na EU u spoljnoj politici (27,3%). Birači prosrpskih partija su stava da se treba oslanjati na Srbiju (66,7%), Rusiju (42%) i Kinu (39,6%). Više od polovine DPS podržavalaca i preko dvije trećine onih koji glasaju za manjinske partije kažu da se treba oslanjati na SAD (Grafikon 21).

Grafikon 21 - Oslonac Crne Gore u spoljnoj politici - SUM u velikoj mjeri i u potpunosti i partijska preferencija



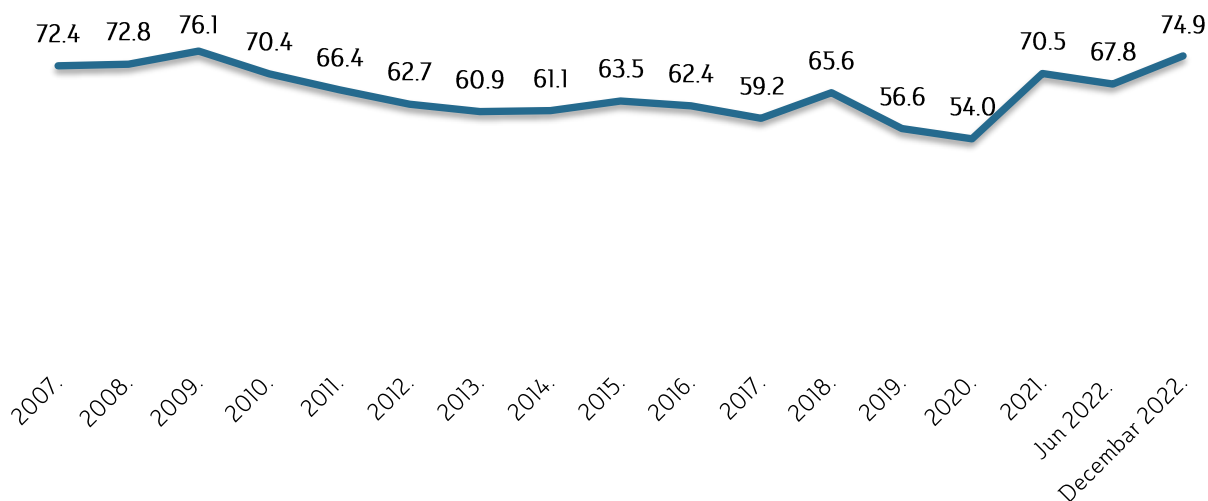
Članstvo Crne Gore u EU ima stabilnu podršku građana u Crnoj Gori. U tom smislu, **75% građana podržava članstvo Crne Gore u EU, dok se tome protivi 13%**. Oko 12% nema određeno mišljenje kada se govori o ovom pitanju (Grafikon 22).

Grafikon 22 – Podrška članstvu Crne Gore u EU (%)



Analizom trenda uočava se da je **podrška članstvu Crne Gore u EU gotovo na nivou od 2009. godine odnosno da je podrška članstvu bez obzira na političke strukture koje vode državu neupitna** (Grafikon 23).

Grafikon 23 – Podrška članstvu Crne Gore u EU – trend (%)



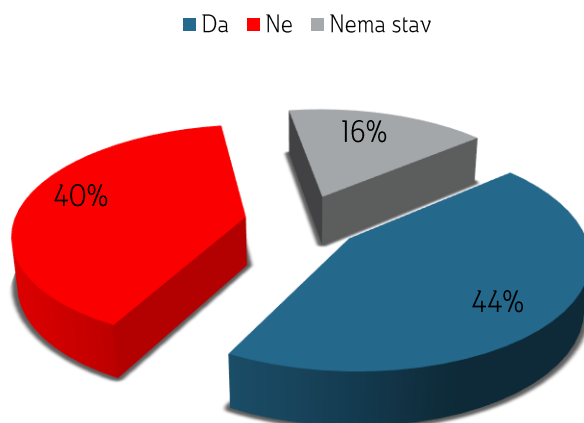
Iako se kod svih glasača bilježi značajna i natpolovična podrška članstvu, u odnosu na decembar 2021. godinu, značajno je **smanjen broj podržavalaca članstva Crne Gore u EU među glasačima građanskih partija i to za 13,4%, kao i u slučaju podržavalaca prosrpskih partija gdje se bilježi smanjenje od 5%.** Sa druge strane, **gotovo svi glasači manjinskih partija i DPS-a podržavaju članstvo, dok je skoro 10% više apsistenata koji pružaju podršku ovom članstvu u poređenju sa podacima iz decembra 2021. godine (grafikon 24).**

Grafikon 24 – Podrška članstvu Crne Gore u EU i partijska preferencija



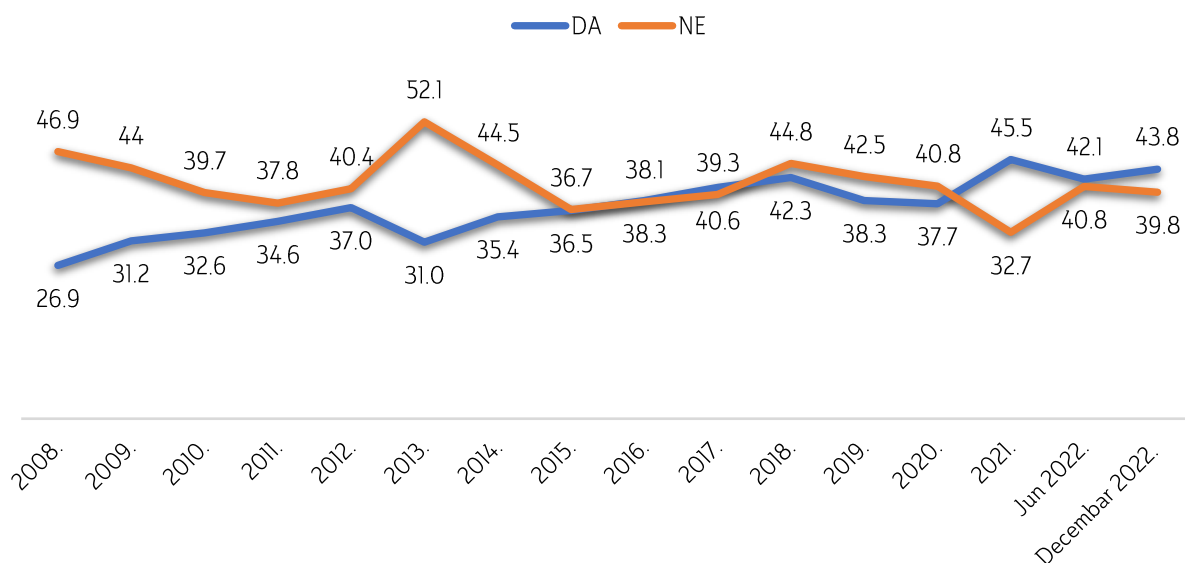
Kada je u pitanju **podrška građana za članstvu Crne Gore u NATO-u**, podaci na Grafikonu 25 ukazuju da **44% građana izražava podršku ovom članstvu, dok se 40% njih protivi**. Nema stav o članstvu u NATO-u 16% građana Crne Gore.

Grafikon 25 – Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u (%)



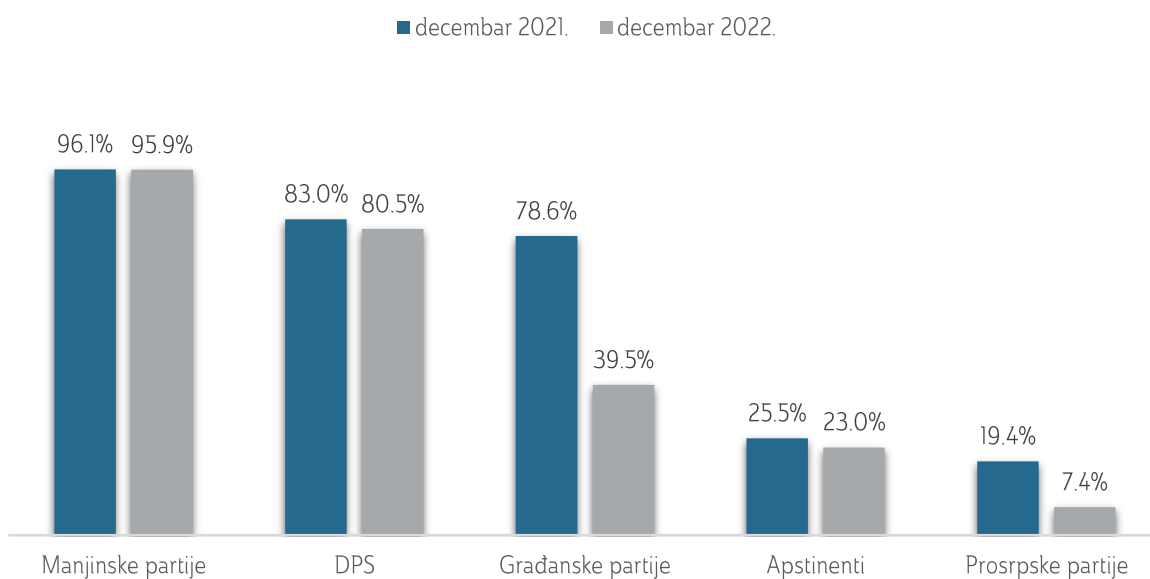
Uz određene povremene fluktuacije (Grafikon 26), **analiza trenda pokazuje da raste broj onih koji podržavaju članstvu Crne Gore u NATO-u i opada broj građana koji se protive**.

Grafikon 26 - Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u – trend (%)



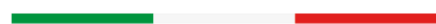
Na kraju, **podrška ovom članstvu najvećeg broja glasača manjinskih partija i DPS-a je konstantna**. Međutim, u poređenju sa stepenom podrške **onih koji glasaju za građanske partije** u odnosu na podatak iz decembra 2021. godine se značajno razlikuje. Naime, **u decembru 2021. godine podrška ovog biračkog tijela je bila iznad 76%, dok je sada duplo manja i na nivou je od 39,5%.**

Grafikon 27 - Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u i partijska preferencija (%)



CEDEM

CENTAR ZA DEMOKRATIJU I LJUDSKA PRAVA



Ministry of Foreign Affairs
and International Cooperation